

בענין הנ"ל

בגליונות האחרונים עלה על שולחן מלכים - מלכי רבנן, הנידון בסגולת זמן תפילת המנחה, ויצוין למ"ש בספר בני יששכר (מאמרי השבתות מא' ח' אות ט"ו) ובספר שפתי צדיק לשבת חזון (או' מ"ג) ובספר תשואות חן (בליקוטים בסוה"ס, עמ' קט"ו ד"ה טעם על קריאת שם תפילת מנחה).

ובעיקר דברי הגמ' בברכות (דף ו: ד"א) חלבו לעולם יזהר אדם בתפילת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפילת המנחה שנא' ויהי בעלות המנחה, ראיתי להגאון רבי חיים אבועלפיה בספרו מקראי קודש הקשה דלמא מעשה שהיה כך היה, דמחמת שנתאחר הדבר עד הצהרים, לכן התפלל או, ואה"נ שאם היה מתפלל בזמן שחרית או ערבית גם היה נענה, שהרי לא מצאנו שהתפלל בזמן אחר ולא נענה, וכן מצאתי שהק' מהר"ש אלגאזי בספרו תאוה לעיניים וכן הרי"ף בפירושו לעין יעקב. ועוד. וזה אומר ככה וזה אומר ככה וכפטיש יפוצץ סלע.

והנראה לענ"ד עפ"י דאיתא (ברכות יז: וש"נ) כל העולם כולו ניוונון בשביל חנינא בני, ופירש מרן הריב"ש טוב וי"ע דכוונת אומריו בשביל היינו שהוא עשה צינור ושביל להמשיך ההשפעות לכל העולם, וזהו בשביל חנינא בני, וכ"ה בצפנת פענח פרשת תרומה ועבודת ישראל ליקוטם עמ"ס תענית.

ובזה ניהדר לנידוד"ר ונחזי ריש לברר בתרי אנפי את כוונת הגמ' כמה דמייתי את עובדא דאליהו, דאיכא למימר שזהו סימן, וכלומר להיות וחזינון שאליהו נענה בתפילת המנחה, מוכח לנו דומן הזה הוא עת רצון ומסוגל לקבלת התפילות, אלא דבזה אכן יש להקשות מאן ימר לך שהזמן גרמא להא, דילמא כך אירע המעשה, ובאמת זמני היום כולם שוים לטובה בלא שום חילוק.

אולם י"ל באופן אחר שזהו סיבה, ובאמת מעיקרא לא היה שום חילוק בזמני היום לגבי מעלתם, רק היות ומעשה דאליהו היה בזמן המנחה ונפתחו לו שערי שמים להענות לתפילתו, הרי שעיי"ז נפתח צינור ושביל לכל הדרורות שזמן זה יהיה מסוגל לקבלת התפילות.

וא"כ סרה קושיית האחרונים דבוודאי בכל עת ועידן שהיה אליהו מתפלל היה נענה, ואם באמת היתה תפילתו בזמן שחרית היה פועל לדרורות שזמן זה יהיה מסוגל לקבלת התפילות, וכן בשאר זמני היום, רק כוונת הגמ' היא שהיות זה אירע בזמן המנחה, היא הנותנת ודין גרמא לכך שזה הזמן נפעל בו כח מיוחד שיתמלא בו משאלותינו במידה טובה ישועה ורחמים.

הערה בענין קריביה דרב אסי

איתא בגמ' (גיטין דף ל"ז ע"א) קריביה דרב אסי הוה ליה ההוא שטרא דהוה כתיב ביה אחריות נכסים, אתא לקמיה דרב אסי א"ל משמט או אינו משמט א"ל אינו משמט, שבקוה ואתא לקמיה דר' יוחנן, א"ל משמט או אינו משמט, א"ל משמט. ויעוין בפירש"י שכתב דקריביה דרב אסי הוא היה המלוה.

והגאון יעב"ץ בהגהותיו על אתר הקשה עלה וז"ל ברש"י ד"ה קריביה וכו' היה המלוה. נ"ב צ"ע מנ"ל ואמאי שובקיה לרב אסי. עכ"ל. ואף שדבריו אלו בקצירת האומר כדרכו בקודש, מ"מ הוא בבחינת מועט המחזיק את המרובה דהוא העיר בכאן ב' קושיות נפלאות, חדא מנא ליה לרש"י דקריביה דרב אסי הוא היה המלוה, דילמא איפכא דהוא היה הלוה, ואחא חזוה דליכא שום משמעות מדברי הגמ' לכאן או לכאן.

וביותר דאדרבה איפכא מסתברא, דכו דייקת שפיר בדברי הגמ'. יש להוכיח לאידך גיסא דקריביה דר"א הוא היה הלוה, דהנה רב אסי, דאותו שאל קרובו בתחילה, פסק דהאי שטרא דאית ביה אחריות נכסים אינו משמט, דהיינו שמחויבים לשלם החוב שבשטר זה, וא"כ בואו תשבון לאיזה מהנוגעים בדבר היה לו ענין לילך לשאל את ר' יוחנן שיפטרו משלם החוב, וכוודאי שהוה הלוה ולא היה ברצונו לשלם את החוב, ולא המלוה שאין חפצו להפסיד ממונו. ואנחיה להני ב' הקושיות כצ"ע.

יש להוסיף ולהקשות ביתר שאת, דלכאן אף לו יהא כדברי רש"י דקריביה דרב אסי הוא היה המלוה, אולם מה יתן ומה יוסיף לנו ידיעה זו, ולאיזה טעם האריך רש"י לכאר דבר שהוא אינו נוגע כלל להבנת הסוגיא.

עוד יש לעיין בדברי הגמ' דלכאן קריביה דרב אסי עביד הכא ולא כהלכתא, דהלא לאחר ששאל ההלכה לרב אסי ופסק לו, שוב הרי אסור לו לילך ולשאל חכם אחר, וכמבואר להדיא במס' חולין (דף מ"ד: וש"נ) דהנשאל לחכם וטימא לא ישאל לחכם ויטהר, לחכם ואסר לא ישאל לחכם ויתיר, וא"כ כיצד הוא שאל לאחמ"כ את ר' יוחנן.

והנראה לענ"ד ליישב כל הני קושיות בחדא מחתא בהקדים דברי הירושלמי במס' שבת (פי"ח ה"א) בה"ל בו מרינה הו"ל עובדא, שאל לרב סימן ושרי, שאל לרב אמי ואסר ליה, ואיקפד ר' סימן, ולא כן

תני נשאל לחכם והתיר לא ישאל לחכם אחר שמא יאסור, א"ר יודן הכי הוה עובדא, שאל לרב אמי ואסר ליה, לר' סימון ושרא, איקפד רב אמי כהדא דתני נשאל לחכם ואסר, לא ישאל לחכם אחר שמא יתיר. והביאור בזה מפורש בתוס' במס' ע"ז (דף ז'. ד"ה הנשאל) וכן בסמ"ע (עשין קי"א) דהאי הלכתא דאסור לשאול חכם אחר חכם, הוא בדווקא היכא דהחכם הראשון אסר, בכה"ג אסור לשאול חכם אחר כדי להקל על עצמו, אולם להיפך דהחכם הראשון התיר, ואיהו בעי להחמיר אנפשיה, כהא שרי ליה לשאול חכם אחר כדי שיאסור.

וכן הוא הפירוש הירושלמי דפריך אמאי איקפד ר' סימון ולא כן תני, כלומר תימה הוא עליו במה דאיקפיד דהרי אינו שנוי בשום מקום הנשאל לחכם וגוי על כה"ג דיליה, דהלא כל האיסור להתיר אחר שאסרו, והתם הלא אסרו אחר ההיתר, וע"כ מסיק דהעובדא הוי להיפך דמקודם שאל לרב אמי ואסר ולאחמ"כ שאל לרב סימון ושרי, ושפיר איקפד רב אמי כהדא דתני נשאל לחכם ואסר לא ישאל לחכם אחר שמא יתיר.

ושיטות אלו הראשונים בביאור הירושלמי הובאו להלכה בדברי הש"ך (יו"ד סי' רמ"ב ס"ק ג"ט) דאין האיסור לשאול חכם אחר בכל גווני, אלא בדווקא אם הוא רוצה להקל על עצמו, אך באם כוונתו להחמיר על עצמו, שרי ושרי.

השתא דאתינן להכי יתיישבו כל הקושיות שהבאנו לעיל חדא בחברתה כי הדדי וכמין חומר, דאדרבה היא הגוונת דמהא דשבקיה הקריביה לרב אסי, מזה גופו מוכח דהוא זה המלוה, דהנה לרש"י הוה קשיא ליה איך התיר לעצמו קריביה דרב אסי לילך לשאול חכם אחר חכם, והיה מוכרח לומר דהוא היה המלוה, וא"כ כשרב אסי פסק לו דאינו משמט, הרי דפסק לו לקולא דמותר לו לגבות את חובו, והיות והוא בעי להחמיר אנפשיה, הוה שרי לו לילך ולשאול את ר' יוחנן כדי שיחמיר עליו ויפסוק שמשמט ואסור לו לגבות את חובו.

אולם באם הוא היה הלוה, הרי דהפסק דרב אסי היה לחובתו שעליו לשלם את חובו, ואה"נ שמסתמא אין הוא רוצה לפרוע את חובו, אך מ"מ לילך ולשאול חכם אחר שיקל עליו ויפטור אותו מן התשלומין, אסור לו. וא"כ מזה שקריביה דרב אסי שאל חכם אחר חכם מוכח דהוא היה המלוה, ומיושב הכל בטוב ועל מקומו יבוא בשלום.

ישראל דענדער אויטש

עיה"ק ירושלם תוכב"א